

ANGYAL JÁNOS
(1942 – 2017)

„Én a költőt, még inkább az embert nézem”

CÉDULÁK GYŐRI LÁSZLÓRÓL

Angyal János (1942–2017) az Elérhetetlen föld szerkesztője volt, ha még valaki emlékszik erre a régi, 1969-es antológiára, a Kilencekére.

Egygel alattam járt az ELTE bölcsészkarán: ugyanúgy magyar–könyvtár szakra. Volt úgy, hogy az Eötvös Kollégiumban egy szobában laktunk. Elvégeztem az egyetemet, vidékre költöztem, Salgótarjába, utána pedig Kaposvárra. Ide kaptam levelet Utassy Józseftől: „Barátom, tömörülünk!” Ezzel kezdődött az Elérhetetlen föld históriája. Angyal János az Új Írás szerkesztőségében dolgozott, az új, ismeretlen, fiatal, kezdő költőket bízták rá. Ismertük mindannyian, s a Pesten élők hamarosan – hiszen valamennyiünket ismert, lelkes hívünk volt – magukhoz csatolták, ő pedig szívből, fáradhatatlanul, minden erejéből közénk állt, belépett az antológia munkálataiba. Őt kértük föl, hogy szerkessze meg az antológiát. Bízott bennünk, egy lehetséges új nemzedék jövőjét akarta segíteni. Oláh Jánossal járta a könyvkiadókat. Az Új Írás főszerkesztője föltette neki a kérdést: „Lent, a Hungáriában, ezekhez a fiatalokhoz akarsz tartozni, vagy hozzáánk?” – Minket választott, s elhagyta az Új Írást. A minisztériumba került, hosszú évtizedeken át az irodalmi osztályon dolgozott. Két év múlva, 1969. december elején megjelent az antológia. Velünk együtt járt író-olvasó találkozókra, bemutatni ezt az új nemzedéket.

Elvégezte a dolgát, de megmaradt közöttünk. Majdnem két évtizeddel később, a nyolcvanas években mindig nála gyűltünk össze, hogy egy-egy fiatal költőnek a Kilencek díját ajándékozzuk. Elérkezett 1989, a rendszerváltozás, a társaság szétszéledt, már nem volt szükség tovább a lázadásra.

A nyolcvanas években nyolc évig együtt szerkesztgettük a Központi Sajtószolgálat kulturális rovatát. Ő karcolatokat, elbeszéléseket gyűjtött, én a versrovatot gondoztam. Akkor még ilyen is volt. Egyre gyakrabban találkoztunk a szerkesztőségen kívül is, nekem a Kilenceket már Angyal János, a tizedik ember jelentette leginkább. Egyre közelebb kerültünk egymáshoz, egyre mélyült a kapcsolatunk.

Tavaly tavasszal a Parnasszus mostani számára készülődve őt is fölkerítem, hogy írjon rólam egy kis esszét. Gyógyíthatatlan beteg volt, éppen ezért szerettem volna munkát adni neki, talán a teendő életben tartja még egy ideig. Még van dolga, tehát még küszködik.

Már csak töredékekre futotta erejéből. Kis cédulákra írogatott, újra meg újra nekifutott, néha megismételte, amit egyszer már leírt. Rövid futamokat vetett papírra, de hogy megszerezze, tanulmányá, esszévé kerekítse, arra már nem volt ideje, ereje. Utolsó májusi nagykovácsi látogatásunk után, 2018 nyarán meghalt. Szigligeten temettük el, az volt a második, igazi otthona.

Tanúja volt nagyjából egész életemnek, híve a verseimnek. Életem nagy – azt is mondhatnám minden túlzás nélkül, óriási – vesztesége volt, hogy eltűnt. Mintha egyedül maradtam volna a pusztaságban.

A cédulákat László Katitól, a feleségétől, megkaptam, lemásoltam, és töredékessége, kiteljesítetlensége ellenére úgy gondolom, érdemes közrebocsátani. Közülünk egy ember így látott ifjúságunktól, húszévesességünkől fogva haláláig. Az ifjúság, a kezdetek felől nézett. A kurta, néhány soros följegyzésekből némileg összefüggő gondolatsort szerkesztettünk. Nem fűzök hozzájuk magyarázatot, maradjon úgy, ahogy Angyal János búcsúzóul tisztelgett előttem.

Én azzal tisztelgek előtte, hogy ideteszem. Tessék, olvassák.

Győri László

Angyal János töredékei

Zsigával a 60-as évek legelején, az egyetemen (az ELTE-n) ismerkedtünk össze. Zsiga. Mindenki úgy hívta, s ifjúkorának társai, úgy hívjuk ma is.

Szelíd lázadó. Nem rúgatott csillagport tüzes Pegazuson. Ő a holdvivő bárányt énekelte meg. És szakállt növesztett, fejét kopaszra vágatta. Szakáll: tiltakozás.

És otthagya az egyetemet.

Lázadozás: ki így, ki úgy. Volt ereje otthagyni az egyetemet – volt ereje mégis befejezni.

Lázadozó (nem lázadó) nemzedék voltunk.

Az 56 utáni első nemzedék, amely nem volt, nem lehetett tevékeny részese vagy szenvedő alanya az eseményeknek, de gyerekként vagy kamaszként átélte a forradalmi lelkesedést. A bukás utáni megtorlás sem érintette közvetlenül, a csüggedés azonban igen. Ebből a dermedtségből, tompaságból vagy közönyből, csalódottságból ébredezni kezdett. Mozgolódni, nem lázadozni.

Petőfi-alkat természetét tekintve, de neki (és nemzedékének) nem a kard jutott, csak a toll. Nem a lázadozás, csak a hőzöngés. [Az] 56 utáni dermedtség után csak a mozgolódás (lásd: Mozdulók, Tiszta Szívvel című egyetemi lapokat). Követelni egy kevés teret, tenyérsnyi eget.

De parnasszusi Pegazus helyett Holdvivő bárány.

Se belül, se kívül. A rendszerváltás után sem állt be a melldőngetők és a pályadíjért ácsingózók közé.

A legnagyobb meggondolatlanságokra volt képes, a csip-csup megoldások nem érdekelték. De azért állóképességét megőrizte.

A kiszámítottság, a számíthatóság távol állt tőle mindig. Elfogadta, amit a mai nap hoz.

Mára lehiggadt. Itt az ideje – mégiscsak 75 éves.

Zsiga. Mindig Zsiga marad. Élete során maga is kipróbálta a létezés esetlegességeit. Erőltetett konokság nélkül csinálta a kitérőit, vargabetűit, de mintha mindennek úgy kellene történnie. Mára lehiggadt. De azért Zsiga maradt.

Zsiga amiatt hiteles ember. Kis ember, tekintélyes szakállal, bajusszal.

Zsiga nem alkudott. Csak engedett. Nem harcias alkat, enged – de komolyan, csendben gondolja a magát. És teszi – szintén konokul, csendben. Mégse megfontolatlanul. Jó, hogy vannak, akik mellette állnak.

A létezés esetlegességeiből próbálja a létet megélni. Ha sikerülne, nem lenne miért továbbírnia. E győzhetetlen (győzelem reménye nélküli), nyerhetetlen küzdelem maga a költészet.

A létezés esetlegességeiből dereng fel költészetében a *lét* maga. Dereng, mert úgyis megfoghatatlan. Sok költővel szemben Zsiga tudja ezt, nem akarja az isten lábát megfogni, úgysem sikerülhet. Nem tör az abszolútum, a lét értelmének, a lét nagy kérdéseinek megfogalmazására, ami kudarcrá ítélt vállalkozás – de legalább feldereng neki. Az élet mindennapi apróságaiból. Apróság? Hiszen ez az élet. Egy ember élete. És Zsiga hitelesen lát. Ahogy hiteles ember.

Az idill, az emlékezés, a létezés színén (a régi versek pl.), és a visszájuk. Az emlék is elkopik, elfásul. E feszültség a lényeg. A *létezés* mozaikjaiból fölsejlik a *lét*, a megfoghatatlan. De az esetlegességből nem lesz bizonyosság. Ettől szenved a költő. Ez űzi, hajtja a versben.

„Totyog a béka zöld malajból, / gyűlölet, undor bennem újból”. E halhatatlan két sort, azt hiszem, csak én őrzöm. Ő lehet, hogy el is felejtette a verset, kötetbe soha nem vette be. Volt mit gyűlölnünk, lázadó egyetemistáknak, a 60-as évek elején. Dzsó [*Utassy József*] a *Dióverő ősz*t, az elsőként roppanó koponyákat írta meg – Zsiga csak csendesesen a zöld malajt.

Ereje gyengeségében rejlik. Öntörvényű. De csendben, szerényen. Nem hivalkodóan. Társaságban is csendes. Pedig micsoda humor, szellem van benne. Lásd önéletrajzi regényét.

Lapozgatom Győri L. legújabb verseskönyvét [*Fordított pohár*]. Verseiről lepergett a lírai hímpor, költészete szikárabb, csendesebb lett. Én a költőt, még inkább az embert nézem. Majd fél évszázada ismerjük egymást, többé-kevésbé közletről. Az idő elteltével egyre közelebből. Remélem, barátjának mondhatom magam.

Jut eszembe, 75 éves lettél, Zsiga! Mit is kívánhatnék? Ahogy háromnegyed évszázadon át, továbbra is őrizd, Győri Laci, zsigaságodat!